

de Özer-ili sancağında da Özeroğulları'nın etkisi giderek zayıfladı. 1760'larda Küçükalioğulları ailesi bölgede siyasî bir güç haline geldi. Özer-ili sancağı Anadolu'yu Suriye'ye bağlayan hac ve ticaret yolu üzerinde beş ayrı derbent ve kervansaray ile stratejik öneme sahipti. 1573'te sancağın toplam vergi nüfusu 4477 yetişkin erkek, tahminî nüfusu ise 22.000 kişi kadardı. Özeroğulları'ndan günümüze kalmış hiçbir tarihî eser yahut vakıf yoktur. Gerek Memlükler gerek Osmanlılar döneminde Amanos dağlarını arkasına alarak geçit ve derbentlerle dolu stratejik bölgede varlığını sürdüren bu Türkmen beyliğinden zamanımıza gelebilmiş olan aileler bugün Dört Yol ve Payas'ta yaşamaktadır.

BİBLİYOGRAFYA :

Topkapı Sarayı Arşivi H. 951-952 Tarihli ve E-12321 Numaralı Mühimme Defteri (haz. Halil Sahillioğlu), İstanbul 2002, s. 153; *Åıkpaşazâde, Tarih*, s. 225; Eviya Çelebi, *Seyahatnâme* (Dağlı), III, 31-33; Yaşar Koprıman, *el-Aynî'nin İkdü'l-Cümân'ında XV. yy.'a Ait Anadolu Tarihi ile İlgili Kayıtlar* (doktora tezi, 1971), AÜ DTCF Ktp., nr. 149, s. 98; Faruk Sümer, *Oğuzlar (Türkmenler) Tarihleri, Boy Teşkilâtı, Destanları*, İstanbul 1980, s. 195-197; a.m.f., "Çukurova Tarihine Dair Araştırmalar", *TAD*, I/1 (1963), s. 64-65; Abdulkadir Gül, *Üzeyr Sancağı'nın Sosyo-İktisadi Yapısı: 1521-1573* (yüksek lisans tezi, 1996), Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü; Yusuf Halaçoğlu, *Anadolu'da Aşiretler, Cemaatler, Oymaklar (1453-1650)*, Ankara 2009, II, tür.yer.; Kerim İker Bulunur, *110 Numaralı Tapu Tahrir Defterine Göre Özer (Üzeyr) Sancağı* (yüksek lisans tezi, 2004), Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü; Şahmettin Kuzucular, *Dört Yol, Hatay, Çukurova Tarihi ve Türkmenleri*, İskenderun 2012, s. 116-117; M. C. Şehabeddin Tekindağ, "II. Bayezid Devrinde Çukur-Ova'da Nüfuz Mücadelesi", *TTK Belleten*, XXXI/123 (1967), s. 352.

YILMAZ KURT

ÖZKAN, İsmail Hakkı

(1941-2010)

Türk müzikisi nazariyatçısı ve hocası.

15 Nisan 1941 tarihinde İstanbul'da doğdu. Babası Aziz Bey, annesi Zehra Hanım'dır. İlk öğreniminin ardından ortaokulu ve liseyi Özel Işık Lisesi'nde okudu. Yüksek öğrenimini İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Arkeoloji Bölümü'nde son sınıfa kadar sürdürdüysede tamamlamadı. 1960-1967 yıllarında devam ettiği İstanbul Belediye Konservatuvarı Türk Müziği Nazariyatı Bölümü'nden mezun oldu. Askerliğini 1968-1970 arasında İstanbul'da yaptı. 1968'de mezun olduğu konservatuvarda hocalık görevine başladı. Bu arada Türk müziği piyano icracısı olarak bir dö-

nem Türkiye Radyo ve Televizyon Kurumu televizyonunda, Münir Nurettin Selçuk'un yönettiği İstanbul Belediye Konservatuvarı İcra Heyeti konserlerinde yer aldı. 1986'da İstanbul Üniversitesi'ne bağlanarak Devlet Konservatuvarı'na dönüştürülen İstanbul Belediye Konservatuvarı bünyesinde yarı zamanlı olarak sürdürdüğü Türk Müziği Bölümü'ndeki hocalığı emekliye ayırdığı 2007 yılına kadar devam etti. 23 Eylül 2010 tarihinde vefat etti, ertesi gün kalabalık bir cemaatin katılımıyla Ümraniye'de İhlamurkuyu Mezarlığı'na defnedildi.

Müziğe evlerine piyano dersi vermeye gelen Madam Kavafyan ile ilkokul yaşlarında başlayan Özkan, annesinin ısrarıyla yönelendiği Batı müziğiyle ilgilenmemiş, büyük bir merakla Türk müziğine bağlanmıştır. Dayısı neyzen ve gazeteci Ahmet Doğan Özeke'nin anılarında belirttiğine göre da ha sekiz yaşında iken Beyazıt Çadırcılar caddesinde ney satan Osman Dede vasiyetiyle ney sazını tanımış, ardından kısa bir süre Erdoğan Köroğlu'ndan ve İçerenköy'de Hasan Dede'den ders almış, ancak asıl hocası, Yenikapı Mevlevihânesi'nin son şeyhi Abdülkadir Baykara'nın büyük oğlu Gavsi Baykara olmuştur. Ondan klasik tekke tarzı ney üflemeyi öğrenmiş, klasik edebiyat bilgisini geliştirmiş, divan edebiyatının hemen her formunda aruzla şiir yazma, tarih düşürme vb. konularda belli bir seviyeye ulaşmıştır. İstanbul Belediye Konservatuvarı'ndaki öğrencilik yıllarında Şefik Gürmeriç, Nevzat Atlı, Halil Bedii Yönetken, Şive Ölmez, Muazzam Sepetçioğlu, Melahat Pars, Süheylâ Altınışdört gibi hocalardan faydalanmış, ayrıca Kemal ve Naime Batanay çiftinden tambur çalmayı öğrenmiştir.

Müzikide ciddi, seviyeli ve tâvizsiz duruşuyla tanınan Özkan, icracılığı ve bestekârlığı ileri düzeyde bir müzisyen olmasına rağmen zamanla teorik alandaki hocalığı öne çıkmıştır. Hamparsum notasını ve aruz vezni kendine öğrenip geliştirmiş, müzikte ilgi duyduğu derin nazarı konuları, uzun yıllar üzerinde çalıştığı *Türk*

İsmail Hakkı Özkan

Müzikisi Nazariyatı ve Usûlleri Kudüm Velveleleri adlı eserinde ele almıştır (İstanbul 1984). Günümüzde yaygın biçimde faydalanılan, hassasiyetle hazırlanmış hacimli ve ayrıntılı olan bu eser Türk müzik nazariyatının zor meselelerini kolaylıkla öğreten yönüyle de dikkat çekmektedir. Türk müzikisi nazariyatına ve tarihine dair genel bir girişle başlayan, temel solfej bilgilerinden Türk müziğindeki beste biçimlerine kadar pek çok konunun ele alındığı kitapta 154 makam eser örneği verilerek anlatılmıştır. Ayrıca bütün usuller, velveleli şekilleri ve kudümde vuruluş biçimleriyle yine örnekler verilerek izah edilmiştir.

İsmail Hakkı Özkan, kitabının temel kaynakları olarak Hüseyin Sadeddin Arel ve Mehmet Suphi Ezgi'nin eserleriyle, bu nazariyatçıların sisteminden hareketle konservatuvardaki kendi nazariyat hocası Şefik Gürmeriç'in hazırladığı notları göstermektedir. Ancak zamanla bu bilgileri bir hayli geliştirerek bazı inceliklere de yer vermiş, eğitimcilik tecrübesiyle yeni tesbit ve ilâvelerde bulunarak eserini sürekli genişletmiştir. Bu eser üzerinden, nazarı görüşlerinin değişimi ve nazariyat açısından Arel-Ezgi sisteminden geleneksel yaklaşıma yavaş yavaş nasıl yöneldiği gözlenebilmektedir. Kitabın sekizinci baskısına ilâve edilen, temelini XVIII. yüzyıldan Abdülbâki Nâsır Dede, Uncuzâde Mehmed Emin Efendi ve Ali Nutkî Dede'ye dayandırarak Hamâmizâde İsmail Dede Efendi, Zekâi Dede, Rauf Yektâ Bey ve Gavsi Baykara kanalıyla kendisine ve ondan da öğrencilerine kadar uzanan meşk silsilesi onun klasik müzikinin gerçek aktarım kanallarına duyduğu saygıyı göstermektedir. Yine sekizinci baskı için yazdığı önsözde yer alan "... özellikle beni gerçek ve ciddi Türk müzikisi dünyasına uyandıran, müzikimizin her dalında kendisinden çok büyük bilgiler aldığım merhum hocam, neyzen, kudümzen ve bestekâr Gavsi Baykara" sözleriyle bu sistem içerisinde kendini konumlandırmış olduğu mevkiye işaret eder. 10 Şubat 2001 tarihinde ter-tip ettiği "feyz-i yektâ" makamına bu adı vermesinin sebebinin bu makamı Rauf Yektâ Bey'in aziz ruhuna ithaf etmek olduğunu belirtmiş olması da yine bu ilişkiye verdiği önemi göstermektedir. Kendi hocasının hocası olması münasebetiyle Rauf Yektâ Bey'i meşk silsilesi bakımından kendi hocası olarak da saydığını ifade etmiştir. Rauf Yektâ Bey'in torunu ve Özkan'ın yakın dostu olan Yavuz Yektay'ın ifadesiyle "aynı zamanda onun torunu da sayılabilir." Bu silsileyi bütün öğrencilerini

kapsayacak şekilde devam ettirmesi ise hayatını adadığı alanın bilimsel tarafının sorumluluğunu öğrencilerine devretmek isteğiyle açıklanabilir.

Özkan'ın, Türk müziğinin yakın tarihindeki en önemli kurumunun ve bu kurumda modern müzikolojii kurup geliştiren silsilenin son temsilcisi olduğu rahatlıkla söylenebilir. Türk müziğinde makamların bu kadar çeşitlenme sebebinin, her türlü duyguyu ve duyguların kişiden kişiye değişebilen en ince nüanslarını ifade ihtiyacı olarak açıklanabileceğini belirtmiştir. Özkan müzik üzerine sürekli düşünen, felsefeye ve diğer estetik alanlara ilgi duyan, her zaman iç âlemindeki zenginleşmeye önem vermiş olan özel bir şahsiyettir. Feyz-i yektâ ve dilefzâ adlarını verdiği iki makam tertip etmiş, otuz beşi saz eseri ve birçoğu klasik fasıl formlarında olmak üzere beste, ağır semâi, yürük semâi, şarkı, türkü, ilâhi ve köçekçe tarzında, büyük bir kısmının güftesi de kendisine ait 187 eser bestelemiştir. İlk bestesi sözleri Bâkî'ye ait, "Gel ey sâkî bulunmaz böyle âlî dilgüşâ meclis" mısrayla başlayan sûzinak şarkısıdır. Döneminde bazı dergilerde ve kitaplarda müziğe dair makaleler yazmakla birlikte söz edilmiş kitabının dışında en geniş yazı serisini *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* için kaleme almıştır. Bu ansiklopediye Türk müzik formları, makamları ve usulleri çerçevesinde yazdığı 120'nin üzerinde madde ile Türk müzik kültürüne büyük katkı sağlamıştır.

BİBLİYOGRAFYA :

İsmail Hakkı Özkan, *Türk Müzikleri Nazariyatı ve Usûlleri Kudüm Velveleleri*, İstanbul 2010, tür.yer.; Ahmet Doğan Özeke, *Bir Neyzenin Hatıraları: Neyzenler Kahvesi*, İstanbul 2000, s. 26-27, 47; Gönül Paçacı, "İsmail Hakkı Özkan'a Dair", *Musikişinas*, sy. 10, İstanbul 2008, s. 158-166; "İsmail Hakkı Özkan'ın Boğaziçi Üniversitesinde Yaptığı Konuşma" (bant çözümü), a.e., sy. 11 (2010), s. 98-122.

GÖNÜL PAÇACI TUNÇAY

ÖZLER, Mevlüt

(1957-2014)

İlahiyatçı.

16 Mayıs 1957'de Erzurum ili Tortum ilçesinin Aşağı Serdarlı köyünde doğdu. Babası Yusuf Efendi, annesi Sultan Hanım'dır. İlk öğreniminin ardından girdiği Erzurum İmam-Hatip Lisesi'nden 1976'da mezun oldu. Bu esnada hâfızlığını tamamladı. İmam-Hatip Lisesi ve Yüksek İslâm Enstitüsü'nde öğrenci iken Gürcükapı, Kurşunlu, Emirşeyh ve Şeyhler medre-

seleri başta olmak üzere çeşitli yerlerde Ali Küçük, Yunus Kaya ve Halis Emek'ten Arapça dersleri aldı. 1980'de Erzurum Yüksek İslâm Enstitüsü'nü bitirdi. Ertesi yıl açılan asistanlık sınavını kazanarak Kelâm Ana Bilim Dalı'nda asistan oldu. 1982'de Erzurum Yüksek İslâm Enstitüsü'nün kapatılıp öğrenci ve öğretim elemanlarının Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'ne nakledilmesi üzerine bu fakülteye geçti. Aynı üniversitede yüksek lisans çalışmasına başladı. Şerafettin Gölcük'ün danışmanlığında yaptığı *İmâmü'l-Haremeyn el-Cüveynî ve Akidesi* adlı teziyle yüksek lisansını tamamladı (1985). Ardından Mustafa Said Yazıcıoğlu'nun danışmanlığında hazırladığı *Ehl-i Sünnet ve Mu'tezile'de Tevhid* adlı tezini 1991'de bitirdi. 1994'te doçent, 2000 yılında profesör oldu. Kelâm Anabilim Dalı ve Temel İslâm Bilimleri Bölümü başkanlıklarının yanı sıra Fakülte Kurulu ile Fakülte Yönetim Kurulu üyeliğinde bulundu. Suudi Arabistan, Fransa, Ürdün, Belarus, Almanya, Hindistan ve Bulgaristan'da ilmi araştırmalar yapan Mevlüt Özler çok iyi derecede Arapça ve İngilizce biliyordu. 19 Ekim 2014'te geçirdiği beyin kanaması sonucu hastahaneye kaldırıldı ve 3 Kasım 2014 tarihinde vefat etti, cenazesi Kümbet Köyü Mezarlığı'nda defnedildi.

Çalışmalarına İslâm düşüncesi açısından bakış yapan Mevlüt Özler bu sebeple eserlerinde "İslâm düşüncesinde..." üst başlığını kullanmıştır. *İslâm Düşüncesinde Tevhid* adıyla yayımlanan doktora çalışmasında Ehl-i sünnet ile Mu'tezile'nin tevhid anlayışlarını mukayeseli bir şekilde ele almıştır. *İslâm Düşüncesinde 73 Fırka Kavramı*'nda da benzer yöntemi benimsemiştir. Fırkalaşmayı tabii görmekle beraber firkalar arasında düşmanlık ve kavgaya karşı çıkmak, birlikte yaşamayı tavsiye etmekte, tarihî süreç içerisinde ortaya çıkan anlayışları eleştirel bir gözle yeniden ele almayı teklif etmektedir (s.

Mevlüt Özler

17-18). Müellif, geçmişte takılıp kalmayı uygun bulmadığı gibi modernliğin peşinden gitmeyi de onaylamamaktadır. Geçmişin yanlışlarını ve doğrularını günümüze taşıyarak gelenekle modernlik arasında yer alacak bir sentezin yapılabileceğini söylemektedir (*İslâm Düşüncesinde Ehl-i Sünnet*, s. 8). Kur'an-ı Kerim'e yaklaşırken önce meselenin Kur'anî temellerinin tesbit edilmesinin gerektiğini düşünmekte, fırka ve şahısların görüşleri istikametinde Kur'an'a yaklaşılması durumunda Kur'an'ın ikinci planda bırakılması gibi bir yanlışla düşülmüş olacağını kaydetmektedir (*İslâm Düşüncesinde İnsan Hürriyeti*, s. 11). Mevlüt Özler görevli bulunduğu fakültede lisans dersleri yanında yüksek lisans ve doktora derslerine de girmiş, çok sayıda yüksek lisans ve doktora tezi yönetmiştir.

Eserleri. 1. *İslâm Düşüncesinde Tevhid* (İstanbul 1995). Müellifin doktora tezi olan eserin girişinde konunun önemi belirtildikten sonra mesele İslâm öncesi tevhid inancı açısından ele alınmış, tevhid kavramı ve çeşitleri üzerinde durulmuştur. Eserde ayrıca Cenâb-ı Allah'ın zâtında, sıfatlarında ve fiillerinde tevhid konuları işlenmiştir. 2. *İslâm Düşüncesinde 73 Fırka Kavramı* (İstanbul 1996). Eserde Ehl-i sünnet ve ehl-i bid'at adlandırmalarının tarihî arka planı ve kavramsallaşma süreçleri incelenmiştir. Bu arada ümmetin yetmiş üç firkaya ayrılacağını bildiren rivayetler karşılaştırılıp değerlendirilmekte, fırka kavramı ve itikadî İslâm firkaları üzerinde durulmakta, Fırka-i Nâciye, Ehl-i sünnet ve ehl-i bid'at adlandırmaları ko nu edilmektedir. Müellif bu rivayetdeki yetmiş üç sayısının çoklukta kinaye ve kurtuluşa eren fırkanın İslâm geleneğinin çoğunluğunu temsil eden Ehl-i sünnet olduğunu söylemektedir. 3. *İslâm Düşüncesinde İnsan Hürriyeti* (İstanbul 1997). İmâmü'l-Haremeyn el-Cüveynî ekseni olarak hazırlanmış bir araştırma olup eserde Kur'an'da insan hürriyeti, kelâm ilminde insan hürriyeti ve İslâm mezheplerinin görüşlerinin tahlil ve tenkidi yer almaktadır. 4. *İslâm Düşüncesinde Ehl-i Sünnet ve Ehl-i Bid'at Adlandırmaları* (Erzurum 2001). Müellifin profesörlük takdim tezi olup eserde Ehl-i sünnet ve ehl-i bid'at kavramlarının analizi yapılmaktadır. Ayrıca firkaların ortaya çıkış süreci ve birbirlerine etkileri, taklit ve taassup zihniyetinin sonuçları, sosyal ve siyasal ayrışmalarının teolojik içerik kazanmaları, Ehl-i sünnet ve ehl-i bid'at adlandırmalarının tarihî ve teolojik bağlamı gibi konular üzerinde durulmaktadır.